Japonų miniatiūriniai povandeniniai laivai Kurės sausajame doke. 1945 m. spalio 19 d. Iš viso buvo pagaminta apie 420 vienetų įvairių modelių kaitenų.

3

Pirmoji kaitenų misija

神風

– Visiems kelt!

Gerai pailsėjus buvo nesunku atsikelti. Po vakaro apmąstymų išmiegojau be sapnų.

Iš įpročio greitai paklusau garsiakalbiui. Per tris minutes visa Cučiuros grupė prie kareivinių jau buvo išsirikiavusi į gretas. Iš ten, kur stovėjom, regėjom Tokujamos įlankos vandenis. Per gimnastiką gėrėjomės jos toliais ir gaiviu ryto brizu. Po mankštos mus užkalbino leitenantas Čiosa:

– Ką gi, vyrai, čia praleidote visą dieną – ką manot apie naująjį savo gyvenimą?

Niekas neatsakė, bet visi šypsojosi – kas puse lūpų, kas nuo ausies iki ausies. Mums jau keliskart buvo suteikta proga atsitraukti, tad vien mūsų buvimas buvo pakankamas atsakymas.

– Šiuo metu, – tęsė leitenantas, – treniruojasi tik trisdešimt kaitenų pilotų. Taip yra dėl to, kad mums prieinami tik šeši kaitenai.

Mūsų gretose pasigirdo murmėjimas. Jei prieinami tik šeši kaitenai, vien treniruotėms prireiks visos amžinybės, o kiek dar praeis laiko iki paskyrimo į misiją?

Karininkas teisingai suprato mūsų murmėjimą.

– Nesijaudinkite, – pasakė. – Greitai kaitenų bus tiek, kad užteks visiems, jau prasidėjo masinė jų gamyba. Tačiau kad veltui neleistumėte laiko, kol dar negausiai jų turime, galite pasistengti kuo daugiau apie juos sužinoti: mūsų techninės priežiūros skyriaus viršininkas šiandien pradės jūsų mokymus nuo paskaitos apie 93 modelio torpedą. Susitiksime vakare, nes šiandien mano darbotvarkėje – kaitenų pratybos įlankoje.

– Laisvalaikio pramogų čia nedaug, – pasakė jis, – kino mes neturime. Saloje nėra kur eiti, nėra moterų, tad gali būti, kad jums pasirodys čia nelinksma. Bet čia labai gerai maitinama, geriau nei daugelyje kitų bazių. Ir dar turime puikią parduotuvę, kurioje būna sunkiai gaunamų prekių. Pavyzdžiui, joje rasite cigarečių, kokių tik panorėsite. Ir saldumynų. Jei norėtumėte dar ko nors, duosiu nurodymą, kad būtų pristatyta, tad prašom reikšti pageidavimus.

Tai pasakęs jis pasišalino, o mes nužygiavome pusryčiauti, tarpusavyje svarstydami, kaip turėtų būti ankšta įsispraudus į kaiteno vidų, kaip jis veikia, ir spėliodami, kada baigsime mokymus ir būsime išsiųsti vykdyti užduoties – rodos, nebus kada nuobodžiauti.

Po pusryčių pas mus į kareivines atėjo kapitonas leitenantas Itakura. Visi susėdome ant tatamių tartum šventyklos mokiniai, klausantys mokytojo. Mūsų vadas, lentoje kreida rašydamas naujausius duomenis, supažindino su pastarojo meto karo įvykiais. Sužinojome daug pribloškiančios informacijos, ypač apie Šeštąjį laivyną, mūsų povandenines karines pajėgas. Anksčiau jos buvo vienos geriausių pasaulyje, tačiau dabar buvo pasibaisėtinai sutirpusios. Liko tik keli dideli eskadriniai kreiseriniai povandeniniai laivai. Tai buvo vienintelės kategorijos laivai, tinkami kaitenų operacijoms.

– Žinau, visada didžiavotės mūsų kariniu jūrų laivynu, – pasakė jis, – ir galiu nuraminti, kad jis visur pagirtinai kovėsi. Tačiau karo viesulas atsigręžė prieš mus. Ne vieną ir ne du kartus priešas sugebėjo prieš mus sutelkti jūros ir oro pajėgas, kurių galia pasirodė stipresnė. Dėl tobulesnių radarų jo laivai gali atidengti ugnį iš didesnių atstumų ir gerokai anksčiau negu mes. Mūsų laivus ir lėktuvus jis aptinka pirmiau negu mes jo ginkluotę.

– Mūsų artileristai ir torpedininkai tikrai nenusileidžia priešams, o gal ir lenkia juos, nes didelę metų dalį imperatoriškajame karo laivyne kasdien rengiamos pratybos. Tačiau neprisiartinus prie taikinio iš pabūklų ir torpedų jokios naudos. Čia priešui ir praverčia radaras. Net didžiausias visų laikų kardininkas Musašis Mijamotas (Musashi Miyamoto) būtų bejėgis prieš ietininką penkių metrų atstumu.

Mūsų pasitikėjimas savimi susvyravo.

– Vis dėlto tebėra vilties, – pasakė Itakura. – Kai amerikiečių laivynas priplauks arčiau Japonijos, mes juos atakuosime reginčiomis torpedomis. Jūs ir kiti vyrai būsite didžiausio kada nors išrasto jūrų ginklo akys. Jei kiekvienas iš jūsų suduosite smūgį, kaip manote, kokios bus pasekmės? Net Amerika su visa savo pramone ir turtais negali sau leisti prarasti šimto karo laivų.

– Prieš jums pradedant mokymus noriu dar kai ką pridurti. Kartą jau nuvertinome priešo ryžtą. Nemanėme, kad jis taip atkakliai kausis. Ką gi, jis atkakliai kaunasi. Jo kovinė dvasia stipri. Kaip ir jūs, jis myli savo šalį, dėl to taip atkakliai už ją kaunasi. Dėl to jūs turite dar labiau mylėti tėvynę, kad galėtumėte kautis dar atkakliau ir jį sumušti. Nors jus įkvepia *Jamato damaši* – japoniška dvasia, jūsų priešas taip pat turi tautinę dvasią. Jūs turite būti tvirtesnės dvasios už jį!

Jis mus paliko ir visi nuėjome į pirmą kursų paskaitą. Tą antrąją 1944 metų rugsėjo savaitę ir kitomis savaitėmis mūsų gyvenimas ėjo pagal tą pačią dienotvarkę. Rytais būdavo skaitomos paskaitos apie 93 modelio torpedą – apie jos vairavimą ir eksploatavimą. Ilgainiui ėmėme studijuoti ir kaitenus, sužinojome, kaip jų konstrukcijai buvo panaudota „Ilgosios ieties“ sandara. Panašiai kaip iki tol Cučiuroje, treniruodavomės mokomojoje kabinoje, kurioje susipažinome su kaitenų valdymo įrankiais ir prietaisais. Kiekvieną popietę darbavomės kaip torpedinių katerių įgulų nariai ir padėjėjai. Torpediniai kateriai nuvilkdavo kaitenus į įlanką, atlikdavo jų taikinio ir plaukiojančios bazės vaidmenį ir po pratybų sugrąžindavo atgal. Tai buvo alinantis darbas, bet mums jis buvo malonus, nes laukdami savojo kaiteno daug apie jį sužinojome.

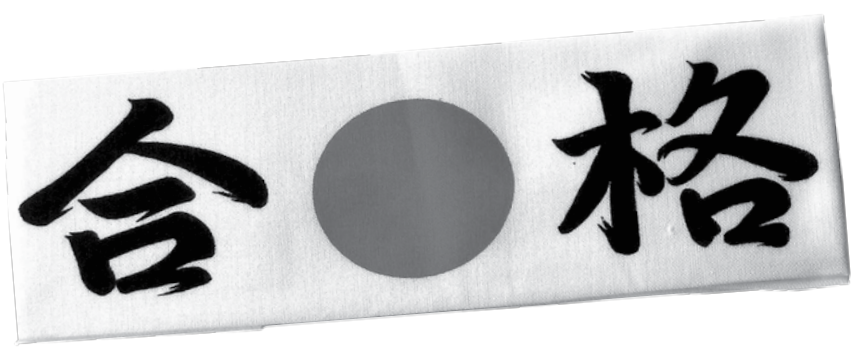

Hačimakis „Aš išlaikiau išbandymą“ *(Gokaku)*.

Įdomiausias laikas būdavo vakarai, nes kas vakarą būdavo rengiamos apskritojo stalo diskusijos apie praėjusios dienos operacijas. Kaitenas buvo naujas ginklas ir labai nedaug vyrų buvo išmėginę jį vandenyje. Jie dalijosi mažiausiomis smulkmenomis dėl kaiteno valdymo.

Praėjus dviem dienoms nuo mūsų kursų pradžios Cučiuros grupei buvo leista dalyvauti seminare. Kapitonas leitenantas Itakura pradėjo jį septintą vakaro.

– Tai septintasis mūsų seminaras, – pasakė jis, – tikiuosi, naujokai daug ko išmoks iš tų, kurie jau esate gavę kaitenus. Bet prieš pradedant leiskite pristatyti čia susirinkusius karininkus. Pirmiausia susipažinkite su mano vyresniuoju padėjėju.

Atsistojo kitas karininkas.

– Aš leitenantas Midzogučis (Mizoguchi), – pasakė. – Baigiant mokslus Etadžimoje mums teko pasitikti naujokus. Man jie atrodė kaip jaunesnieji broliai ir kiek galėdamas stengiausi jiems padėti lavintis. Čia jus vėl pasitinku su panašiais jausmais. Padarysiu viską, kad jums pagelbėčiau, ir tikiuosi, kad prisidėję prie mūsų kartu kursite garbingas šios bazės tradicijas.

Po jo panašiai kalbėjo kiti karininkai – jų kalbos mus sušildė. Priimti su draugišku palankumu, pasijutome ne žemesni už juos, o lygūs. Su tokiu elgesiu karinėse jūrų pajėgose dar nebuvome susidūrę.

Atsistojus paskutiniam karininkui, vos neaiktelėjau išvydęs jo pavidalą. Ilgiausi plaukai, tepaluota, išsipešiojusi uniforma, nukamuotas, pervargęs veidas. Negalėjau atsistebėti – kaip jis čia pateko? Juk tai niekaip negali būti laivyno karininkas! Atrodė kaip prasčiokas, nepratęs nei prie tvarkos, nei prie švaros. Tačiau sakytum nuožmiai giedras jo žvilgsnis sakė: kad ir kas būtų šis žmogus, jei ko imsis, tai iš visos širdies.

Jis prabilo tyliu, švelniu balsu:

– Aš Sekio Nišina. – Prieš kalbėdamas toliau jis patylėjo.

Tad štai jis, vienas iš kaiteno išradėjų! Buvo sunku tuo patikėti, nes jis labiau priminė svajotoją poetą.

– Labai džiaugiuosi jus matydamas, – pasakė, – ir tikiuosi, kad visi būsite tokie pat didžiadvasiai kaip mano brangus geriausias draugas leitenantas Hirošis Kurokis.

Žinojome, kad Kurokis žuvo rugsėjo 6-ąją, kai tapęs nevaldomas jo kaitenas dideliu greičiu rėžėsi į įlankos dugną.

– Gali būti, kad su jumis būsiu neilgai, nes tikiuosi, kad man bus suteikta garbė dalyvauti pirmojoje kaitenų misijoje, bet per man likusį laiką pasistengsiu jus išmokyti visko, ko galėsiu.

Jis nusilenkė, atsisėdo ir tada prasidėjo seminaras. Pirmiausia atsiskaitė jaunesnysis leitenantas Hideičis Ucunomija (Hideichi Utsunomiya), kuriam buvo lemta kilti į ataką ir mirti su viena iš kaitenų grupių.

– Tai šiandieninės mano operacijos schema, – pasakė jis braižydamas ją lentoje.

Jis bendrais bruožais nusakė, kokiu kursu ir greičiu judėjo ir kaip tikrino savo padėtį retkarčiais paskubomis žvilgtelėdamas pro periskopą. Toliau kalbėjo laivyno jaunesnysis leitenantas Kacumis Murakamis (Katsumi Murakami). Papasakojo, kaip jam teko gerokai pareguliuoti savo kaiteno valdymo įrankius, nes paneriant ir išneriant dėl jų būdavo nemažai bėdos. Taip pat papasakojo apie kreisavimą, navigaciją ir „atakas“ prieš savo plaukiojančią bazę – torpedinį katerį. Po jo kalbėjo daugiau pilotų, kilo ilga diskusija, per kurią buvo iškelta daug pasiūlymų, kaip patobulinti patį kaiteną ir jame esančio asmens veiksmus. Susitikimas baigėsi prieš pusę vienuoliktos vakaro.

Pakeliui atgal į kareivines netvėriau jauduliu. Daug ko nesupratau, kas buvo kalbama per seminarą, bet viskas mane intrigavo. Ypač ramūs pilotų balsai kiekvienam jų kalbant apie manevrus plaukiojant savo aparatu. Įsivaizduok, tariau sau, kiekvienas iš tų vyrų buvo aklinai užsidaręs savo ginklo kabinoje! Paleido variklį, atsiplėšė nuo torpedinio katerio ir laisvai nardė kaip žuvis! Plaukiojo čia panerdamas, čia išnerdamas, čia plūduriuodamas po pat paviršiumi, puldinėjo savo plaukiojančią bazę. Visa tai jis darė vienas ir iš niekur nebūtų sulaukęs pagalbos, jei būtų klaidingai supratęs prietaisų rodmenis. Net šiurpas nukrėtė pagalvojus, kad kaiteno pilotavimas labai primena skraidymą lėktuvu, tik yra kur kas pavojingesnis. Jei ore ištinka bėda, yra vilties nusileisti avariniu režimu. Tačiau plaukiant kaitenu žemiau yra tik vandens gelmės.

Per tolesnius mokymus Cučiuros grupė ėmė vis labiau nekantrauti. Dabar popietes kai kada leisdavome ne torpediniuose

kateriuose, o didžiuosiuose juoduose pastatuose. Uždaryti savo kaitenų kabinose imituodavome torpedos valdymo judesius ir atlikdavome praktines užduotis. Užsidarius apimdavo nykus jausmas, bet greitai prie jo pripratome. Vis dėlto susigaudyti tarp prietaisų prireikė laiko ir kai kurie iš mūsų išlipę iš kaiteno kvailai pasijusdavome sužinoję, kad per savo imituotą išpuolį prašovėme kelis šimtus metrų nuo taikinio. Tuo tarpu ir toliau savo instruktorių klausinėjome, kada bus pagaminta daugiau kaitenų, kad galėtume pradėti treniruotis vandenyje. „Jau greitai, – atsakydavo jie. – Nebeilgai lauksite.“ Tačiau kai buvo oficialiai paskelbta apie pirmąją užduotį, mes vis dar laukėme, kada bus pagaminta daugiau kaitenų.

Paskelbta žinia Ocudžimoje buvo pakiliai sutikta. Per pirmąjį mėnesį nuo tada, kai atvykau į šią bazę, amerikiečiai išsilaipino Palau salose ir mūsų žvalgybos skyrius tai įvertino kaip pasiruošimą veržtis į Filipinus. Tai atitiko priešo strategiją užgrobti vieną salą, o tada pasinaudoti ja kaip baze pasistūmėti dar arčiau Japonijos. Jie užgrobė dar ir Juličio atolą Karolinų salyne – giliavandenę inkarvietę, kurioje buvo galima laikyti visą laivyną, tad iš to paaiškėjo, kad netrukus įvyks didelių pajėgų išsilaipinimo operacija. Ją reikėjo sustabdyti. Tai padaryti turėjo padėti kaitenų ataka.

Garbė suduoti pirmąjį kaitenų smūgį buvo suteikta dvylikai vyrų. Be Nišinos, Murakamio ir Ucunomijos, kiti devyni buvo leitenantas Jošinoris Kamibepu (Yoshinori Kamibeppu), jaunesnysis leitenantas Kentaras Jošimotas (Kemtaro Yoshimoto), jaunesnysis leitenantas Hitošis Fukuda (Hitoshi Fukuda), jaunesnysis leitenantas Kadzuhikas Tojodzumis (Kazuhiko Toyozumi), ensainas Taičis Imanišis (Taichi Imanishi), ensainas Akira Satas (Akira Sato), ensainas Kadzuhikas Kondas (Kazuhiko Kondo), ensainas Kodzas Vatanabė (Kozo Watnabe), ensainas Jošihikas Kudas (Yoshihiko Kudo). Buvo sustiprinta šių karininkų pasirengimo programa. Jiems sudarytos sąlygos iki maksimumo išugdyti savo gebėjimus. Galiu nemeluodamas pasakyti, kad tie vyrai, būdami pirmieji, turbūt buvo bene pajėgiausi iš visų, stojusių į mūšį prie kaiteno vairo.

1944 metų lapkričio 7 dieną buvo surengta speciali ceremonija. Amerikos pajėgos tada jau buvo išsilaipinusios Filipinuose ir palei tas salas mūsų laivynas patyrė dar vieną smūgį. Per penkias dienas buvo nuskandinta kone trisdešimt mūsų karo laivų, tarp jų

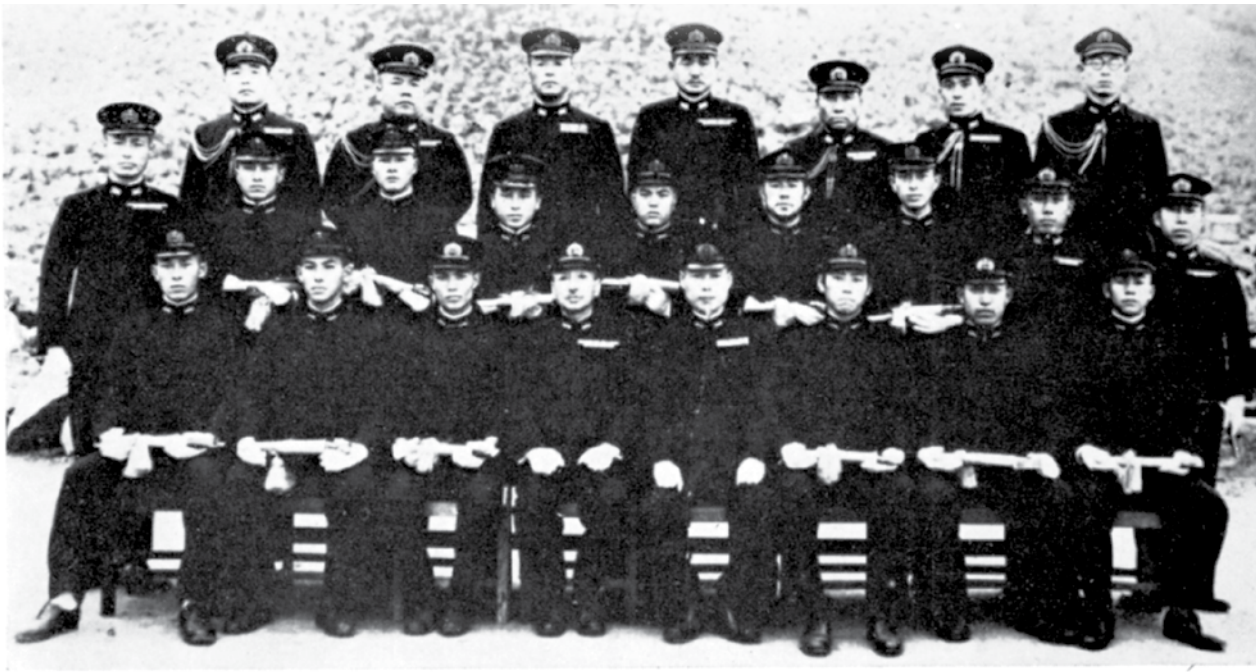

12 vyrų, laikančių trumpus kardus, yra į pirmą kaitenų misiją išsiųsta „Kikusujo“ grupė. Tai atminimo nuotrauka prieš išvykstant į užduotį. Pirmoje eilėje penktas iš kairės – Šeštojo (povandeninio) laivyno vadas viceadmirolas Šigejošis Miva.

didysis „Musaši“ (*Musashi)*, to paties tipo kaip galingasis „Jamato“ (*Yamato*). Į dugną nuėjo keturi lėktuvnešiai, be kita ko, „Dzuikaku“ (*Zuikaku*), nuo kurio denio kilo lėktuvai atakuoti Perl Harboro. Per vieną svarbiausią mūšį buvo prarasta dvidešimt kreiserių ir eskadrinių minininkų. Palikta beveik be jūros gynybos pajėgų, Japonija iš tiesų buvo patekusi į pavojingą padėtį. Norint dabar sustabdyti priešą reikėjo suduoti milžinišką smūgį, nes mūsų karinių jūrų pajėgų generalinio štabo parengtas planas „Šio-go“ (*Sho-go*) iš abiejų sparnų apsupti priešo jūrų desantą Filipinų salyno Leitės saloje baigėsi tuo, kad buvo sutriuškintas mūsų laivynas. Vienintelė visų šių įvykių prošvaistė buvo viceadmirolo Takedžiro Onišio (Takejiro Onishi) įkurtos specialiosios puolamosios pajėgos – kamikadzių būriai. Pavadinti „dieviškojo vėjo“ (taifūno, 1281 metais sunaikinusio mongolų laivyną, chano Chu Bilajaus pasiųstą įsiveržti į mūsų šalį) vardu, specialieji lėktuvų antskrydžiai nuo pat pradžių buvo sėkmingi. Spalio 25 dieną kamikadzės nuskandino du amerikiečių lengvuosius lėktuvnešius ir apgadino dar šešis kartu su lengvesniais karo laivais. Ką galėjo jie, galėjo ir kaitenai.

Taigi Šeštojo laivyno vadas viceadmirolas Šigejošis Miva (Shigeyoshi Miwa) tą dieną su mumis kalbėjo labai optimistiškai, vis paminėdamas šio laivyno povandeninius laivus I-36, I-37 ir I-47, esančius gretimoje įlankoje. Kiekvienas iš šių laivų galėjo nunešti keturis kaitenus į Juličio atolą, į šiaurės vakarus nuo Palau salų, kur bazavosi didžioji dalis puolime nedalyvaujančio priešo laivyno. Čia mūsų kaitenų pilotai vylėsi pagal planą paskandinti didžiąją dalį inkarą išmetusių priešo laivų.

Minėtuose povandeniniuose laivuose jau buvo įmontuota po keturis kaitenus. Kiekvieno povandeninio laivo paskuigalyje plevėsavo jo vėliava, ant visų jų bokštelių buvo išpieštas tekančios saulės šalies simbolis. Ant kiekvieno povandeninio laivo bokštelio buvo pavaizduotas ir šimtus metų Japonijoje žinomos šlovingos Kusunokių giminės herbas. Jis, susidedantis iš dviejų kandži ideogramų – *kiku* (chrizantema) ir *sui* (vanduo), – simbolizuoja aukščiausius idealus ir ištikimybę, kurios pavyzdys buvo didžiulis kaitenų pilotų ryžtas imperatoriaus asmenyje apsaugoti Japoniją.

Apie Masašigę Kusunokį (Masashige Kusunoki) pasakojama visuose Japonijos istorijos vadovėliuose. Vos pramokę skaityti japonų vaikai sužino apie didžiausią mūsų šalies didvyrį. Jo vardas jau šešis šimtmečius yra kiekvieno japono širdyje įsirėžęs simbolis. Žiloje senovėje Japoniją valdė ne imperatoriai, bet karvedžių, vadinamų šiogūnais, dinastijos. Šis titulas pirmąkart buvo suteiktas karvedžiui, apgynusiam Japoniją nuo priešų įsiveržimo: jis reiškia vadą – barbarų nugalėtoją. Ėjo metai, kiekvienas mūsų imperatorius turėdavo po tokį šiogūną, atsakingą už mūsiškės salų imperijos gynybą. Tačiau ilgainiui šiogūnai ėmė gvieštis valdžios ir galiausiai įgijo tokią galią, kad jų reikalu tapo ne tik šalies gynyba nuo priešų, bet ir taika bei tvarka šalies viduje. Dauguma šiogūnų, atėjusių į valdžią po pirmojo – Joritomo Minamoto (Yoritomo Minamoto), pasirodė esą tironai. Nuo šalies gynybos iki jos valdymo buvo vienas žingsnis ir mūsų imperatoriškosios šeimos faktiškai buvo laikomos nelaisvėje Naroje ir Kiote – senosiose sostinėse. Ten didžiausias jų rūpestis buvo puoselėti subtilią, rafinuotą kultūrą, meną, literatūrą bei manieras, kurias paveldėjome kaip jų palikimą. Tuo tarpu šiogūnai ėmėsi vis daugiau „imperatoriaus dėmesio nevertų smulkmenų“.

> Įvairūs japonų laivyno karo laivai įlankoje, taip pat ir povandeniniai I-36, I-47.

Pagal senąjį mūsų tautos tikėjimą, mūsų pramotė Saulės deivė Amaterasu savo palikuonims perdavė tris didžiausias brangenybes, vadinamas šventosiomis regalijomis. Ji pažadėjo, kad tas, kieno rankose jos atsidurs, gaus iš jos vienvaldžio Japonijos valdovo įgaliojimus. Keturioliktame amžiuje mūsų imperatorius Daigas (Daigo) II – kultūringas ir protingas žmogus, nusprendė, kad šalį turi valdyti jis – valdovas. Tai įtardamas šiogūnas liepė Daigui II atiduoti jam šventąsias regalijas, kurias iki tol saugojo imperatoriaus šeima. Daigas II iš pradžių nesutiko, paskui dėl akių nusileido, bet šiogūnui įteikė padirbtas regalijas, o tikrąsias paslėpė. Už tai šiogūnas imperatorių ištrėmė ir užvaldė šalį.

Taip nutiko, kad į pagalbą Daigui II atėjo ištikimas valdovui feodalas Masašigė Kusunokis, taip pat manęs, kad valdyti turi imperatorius. Jis surinko kariuomenę, sumušė šiogūną ir sugrąžino imperatoriui sostą. Tačiau Daigas II neapdairiai išdalijo aukštus postus dykūnams rūmininkams, o ne tiems, kurie dėl jo kovėsi, tad po kelerių metų buvo klasta nuverstas ir valdžia atiteko kitam šiogūnui.